

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiae Ecclesiasticae Pars ...

Historiae Ecclesiasticae Pars Secvnda, Qva Continentvr Socratis Scolastici
Constantinopolitani lib. 7. Theodoriti Cyrensis episcopi lib. 5

Christopherson, John

[Köln], 1569

Theodoriti Episcopi Cyri Ecclesiasticae Historiae Liber Tertius.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12704

THEODORITI EPISCOPI CYRI ECCLĒ- SIASTICAE HISTORIAE

Liber Tertius.

De Iuliani imperio.

CAP. I.

Constantinus quidem, quoniam à fide paterna deflexerat, tristitia & mœrore oppressus, abiit è vita. Iulianus autem ex Europa traiciens in Asiã, certior de morte Còstantini factus est: & p̄pterea fidèti animo, utpote qui nullũ iã haberet aduersariũ, imperium capessit.

Quòd à puero in pietate educatus, postea in impietatem deuenit.

CAP. II.

Iste Iulianus, cum adhuc tenera esset ætate, necdum ex pueris excessisset, lac succit piæ sinceræque doctrinæ.

Quinetiã cum pubesceret, & ipsam attingeret adolescètiã, eandẽ doctrinam tenuit. Nam veritus Constantiũ, qui dum extimesceret tyrannidẽ, cognatos è medio sustulerat, in lectorum numerum ascriptus est, & sacros libros in Ecclesiasticis conuentibus perlegit. Sacram item ædẽ Martyrum cõstruxit ille quidẽ, sed martyres eã non æqui boniq; cõsuluerunt, propterea quòd præuiderant illũ à vero dei cultu ad impietatẽ deflexurum. Nã fundamentis eius ad similitudinem inconstantis & leuis mentis Iuliani agitatis, ædes prius, quàm consecraretur, disiecta corruit. Itaq; hic primæ & secundæ ætatis Iuliani modus fuit.

Quomodo primum impietatem suppresses, eam postea patefecerit.

CAP. III.

Postea verò quàm Constantius venit in Occidentem, quo bellum aduersus Magnentium gerendum eum pertraxerat, & Gallum Cæsarem Orientis renuntiauit, qui & vir pius fuit, & ad extremum vitæ diem pietatem excolere non destitit, Iulianus metum, qui ei perutilis & necessarius fuerat, eiecit ex animo, & iam armare se audacia, &

cia & contra quam debuerat imperii cupiditate exardescere coepit. Proinde perlustrare Græciam, conquirere vates & ariolos, sciscitaturus ab illis, votine compos futurus esset. Atque incidit fortè in hominem, qui hoc ei prædicere pollicitus sit: qui quidem deducto eo in fanum simulachrorum, & intra eius adyta collocato, fraudulentos dæmones inuocat. Quibus specie, qua solent, apparentibus, metus coegit Iulianum signo Crucis frontem suam signare. Dæmones igitur dominici trophæi conspicati figuram, & suæ ipsorum cladis recordati, confestim euanuerunt. Tum præstigiator, causa cur fugerent intellecta, Iulianum obiurgat: qui tum timorem, in quo erat, declarauit, & se virtutem Crucis vehementer admirari dixit. Nam dæmones, quoniam eius figuram ferre non poterant, aufugisse. Cui præstigiator, ne inquit, ainabo te, sic existimes. Siquidem non ob eam causam, quam tu affers, formidabant, sed tuum factum detestati, se ab oculis nostris remouerunt. Ita miser ab eo in fraudem impulsus, tum impiis initiatur mysteriis, tum pectus eius scelere completur, & infelix propter imperij cupiditatem pietate omnino spoliatur. Attamen imperium nactus, diu suam occultat impietatem. Nam milites disciplina veræ pietatis imbutos præter cæteros extimuit. Siquidem primum nunquam satis laudatus ille Constantinus & eorum animos vetere liberauerat errore, & doctrina veritatis accurate erudierat: deinde eius filii disciplinam, quam pater in eorum animis inseuerat, multò magis confirmabant. Etenim tametsi Constantius quorundam suasu in fraudè inductus, verbum *ἁμοούσιον* nō approbavit, tamen ipsam rem, quæ verbo significabatur, sincere & ex animo confessus est. Quippe ingenuum filium, ante secula à patre genitum, deum verbum nominavit, eosque honore penitus abdicauit ecclesiastico, qui auderent eum creaturam nuncupare: cultumque simulachrorum prorsus vetuit. Aliã præterea rem ab eo gestam digna sane prædicatione cōmemorabo, ex qua vna eius erga pietatem studium satis cognosci poterit. In bello nanque contra Magnentium suscepto, toto suo exercitu coacto in vnum, omnes cohortatus, vt diuina percipiât mysteria: quippe exitū vitæ tū alias semper,

THEODOR. HISTOR.

tum in bello potissimum incertum esse, præsertim cum in eo infinita tela, iacula, hastæ vtrinque mittantur: quin etiã intententur gladii, sicæ, & alia instrumenta bellica, quibus violenta infertur mors. Proinde oportere singulos stolam illam preciosam induere, quæ in illa altera vita nobis omnibus cum primis necessaria est. Quòd si quisquam eam vestè accipere recuset, eum inde iã domum abire iubet. Nã se nolle cum hominibus mysteriis minimè initiatis bellum gerere.

De Episcoporum reditu. CAP. IIII.

Iulianus autem, quoniam has res pro certo cognoscebat, idcirco impietate, quam continebat animo, neuti quæ patefecit: sed quo omnium sibi conciliaret benevolentiam, episcopos à Constantio ecclesiis eiectos, & ad ultimas orbis terras oras relegatos, ad suas ecclesias redire iussit. Itaque hoc edito promulgato, Antiochiam diuinus reuertit Meletius: Athanasius multorum sermone celebratus Alexandriam rediit. Eusebius item & Hilarius episcopi Italiae, & Lucifer Sardiniae insulae pastor, qui in Thebaide Aegypto finitima (illò enim Constantius eos relegauerat) vitam degerant, domum reuenere. Isti duo cum aliis nonnullis eiusdem doctrinae fautoribus in vnum coacti, dixerunt ecclesias ad concordiam reducendas esse. Nam constabat non solum aduersariae doctrinae patronos eas oppugnare, sed ipsas mutua inter se dissensione distrahi. Etenim Antiochia, corpus ecclesiae, quod sanam sectabatur doctrinam, in duas partes dirempta fuit: quandoquidem omnes, qui propter excellentissimum virum, Eustathium, ab aliis se separauerant, seorsum perpetuo conuetus agebant: qui autem stabant à Meletio illo admirabili, hi à factione Ariana segregati, in Palæa (sic enim locus dicebatur) sacrosancta mysteria celebrabant. Et tamè tum horum tum illorum vna erat eademque fidei confessio. Nam coetus uterque doctrinam fidei in concilio Nicæno editam propugnauit: solaque contentione de alia re suscepta, & amore quo suos complectebantur antistites, dissenserunt. Neque alterius mors discordiam dirimere poterat. Siquidè ante electionem Meletii, mortuo iam Eustathio, cum vere pietatis fautores post Meletii exilium, & ordinationem Euzoii se ab impiorum communione sciuissent, separatimque
con-

conuentus facerent, nullo modo induci poterant Eustatiani, vt cū illis concordia colligarentur. Attamē Eusebius & Lucifer viam sedulo perquirebant, qua eos ad concordiam adducerent. Atq; Eusebius orabat Luciferū, vti Alexandriam peteret, vt cū magno Athanasio de hac re cōmunicaret pollicebaturq; se laborem de illis recōciliadis suscepturū.

De Paulini ordinatione. CAP. V.

AT Lucifer non est Alexandriam profectus, sed rectā contēdit Antiochiā. Ac multis verbis tum apud hos, tum apud illos de concordia habitis, cum Eustatiana factionem, cuius princeps ac dux fuit Paulinus presbiter, ei rei contradicere animaduertit, inconsideratē sane Paulinum eorum creauit episcopū. Quā res dissensionem illam multo diuturniorem reddidit. Nam durauit octoginta quinq; annos, ad præfulatū videlicet Alexandri, omnibus laudis insignibus meritō exornandi: qui ecclesie Antiochenae clauum obtinens, omnes indagare vias, & omne studium alacritatemq; animi conferre non destitit, quo concordiam constitueret, & membrū segregatum cum reliquo ecclesie corpore conglutinet. Lucifer igitur diu Antiochiæ cōmoratus, discordiam adauxit. Eusebius autem aduentans Antiochiam, simul ac morbum, mala iam adhibita curatione, vix aut ne vix quidem posse sanari intellexit, cōscēsa nauē, in occidentem reuertitur. Lucifer quoq; redit Sardiniam: cœpitq; nouam quandam doctrinam doctrinæ ecclesiasticæ adiicere. Vnde qui eam sint amplexati, ex eius nomine nomen traxerunt, suntque ad longinquum temporis spatiū Luciferiani appellati. Verū extincta est post hæc doctrina, & obliuione penitus deleta. Ista post reditum episcoporum gesta accepimus.

*Quot & quān nefanda gentiles, impetrata ab
eo potestate, in Christianos ausi fuerint.*

CAPVT VI.

Porro dum Iulianus suā obtexit impietate, vrbes seditiōnibus redundare cœperunt. Nam gentiles errori colēdorū simulachrorū addicti, magna cū confidētia aperire illorum fana, celebrare nefanda, & obliuione cōterenda mysteria,

THEODOR. HISTOR.

mysteria, in aris ignem accendere, contaminare terram vi-
 timarum cruore, aerem nidore & fumo inficere aggredi-
 untur: & à dæmonibus, quos colebant, ad insaniam adacti,
 circumcuritare per plateas, scurrarum more petulanter &
 contumeliose sanctos insectari, nullum denique genus cõ-
 uitii & probri prætermittere. Quare veræ pietatis professõ-
 res, cum istorum blasphemiam ferre nullo modo possent,
 vicissim conuitia in eos intorquere, & errorem ab illis de-
 fensum acriter refutare. Vnde impietatis architecti iracun-
 dia exardescere, & licentiam ab Imperatore concessam, ve-
 lut subsidium ad audaciam nacti, plagas illis planè insana-
 biles infligere. Nam Imperator scelestissimus, cū illius par-
 tes fuissent, paci subiectorum prouidere, ipse populum ad
 mutuo inter se dissidendum odio, incitauit. Nam in auda-
 cissimorum sceleribus contra modestissimos viros editis
 conueniebat, & Urbanos militaresque magistratus, homi-
 nibus crudelissimis & maxime impiis (qui tametsi veræ pi-
 etatis amatores palam hostias simulachris immolare mini-
 me cogebant, tamen omni genere contumeliæ eos affece-
 runt) concredebat. Abstulit præterea congiaria sacerdoti-
 bus à Constantino magno donata. Quæ autè maleficia hi,
 qui falso simulachrorum cultu tenebantur obstricti, id tem-
 poris admiserint, quanquam permulta sunt, & opus separa-
 tum postulant, ego tamen ex multis pauca sumam mihi ad
 commemorandum. Ascaloni & Gazæ, quæ sunt vrbes Pa-
 læstinæ, primum virorum sacerdotii dignitate exornatorū,
 & mulierum perpetuam virginitatem professarum ventres
 discindunt: deinde farciunt hordeo: ad extremum eos por-
 cis deuorandos obiiciunt. Sebastæ item, quæ est vrbs diti-
 oni gentis, de qua supra dixi, subiecta, Ioannis Baptistæ tu-
 mulum aperiant: ossa tradunt igni absumenda, & eorū cine-
 res passim dispergunt. Scelus autè ab illis in Phœnicia pa-
 tratum, quis est quæso, qui sine lachrymis possit commemo-
 rare? Nam Heliopoli, quæ est vrbs Libano finitima, ex-
 ecrabiles isti gentiles recordati facinoris Cyrilli diaconi,
 qui regnante Constantino diuino quodam zelo accensus,
 multa simulachra, quæ in ea vrbe colebantur, confregerat,
 non modò cum interfecerunt, verumetiam dissecto ventre
 iecur eius degustare non sunt veriti. Verum Deum omnia
 contem-

contemplante hoc celare non poterant, sed debitas sui maleficii pœnas ei dederunt. Nam quotquot illius sceleris labe inquinati sunt, primum amiserunt dentes, qui pariter omnes ad vnum excidebant: deinde linguas perdiderunt, que putredine tabefactæ, ex ore effluebant: postremo oculis orbati sunt: quorum calamitatibus veræ pietatis vis clarè prædicata est. Emesæ item, vrbis vicinæ, Baccho mulieroso Ecclesiam à Christianis nuper ædificatam dedicauerunt, statuamque planè ridiculam sexum vtrunque, virilem scilicet & muliebrem representante in ea collocarunt. Præterea Dorystoli, quæ est insignis vrbis Thraciæ, Aemilianus, inuictus Christi athleta, à Capitolino totius Thraciæ præfecto in rogam coniectus est. Adde his facinus planè tragicum contra Marcum Episcopum Arethusæ gestum, quod profecto Aeschylis & Sophoclis in oratione maiestatem requirit, vti immanis illius crudelitas tragicè explicetur. Iste temporibus Constantini delubro simulachrorum dissecto, Ecclesiam Christi in eius loco extruxit. Arethusij igitur intellecto Iuliani proposito, odium, quod aduersus eum conceperant, expromit. Qua re cognita, Marcus primùm legi euangelicæ obsecutus, fuga salutem petere conatur. Verùm ubi certior factus est quosdam ex suis pro se comprehensos, redit domum, & se genti crudeli tradit. Itaque Arethusij cum eum cepissent, non miserati vt senem, non vt virtutis cultorem reueriti sunt, sed virum eximie vitæ & singularis doctrinæ ornamentis decoratum torquere aggrediuntur. Ac primum corpus exutum vestibibus, verberibus cedere, & membris omnibus infligere plagas: tum in foetidæ cloacæ coicere: inde rursus eductum gregi adolescentulorū tradere, quibus dant mandatum, vt eum stylis confodiant. Deinceps inuoluere reti, & oleo piscium & melle vngentes, sublimem in æstu ardentissimo sub dio suspendere, quo vespas & apes ad epulandum inuitarent. Quibus rebus confectis, ad alterum è duobus faciendum compellere, vel vt delubrum, quod diruerat, denuo extruat, vel vt sumptum ad illud extruendum suppeditet. At ille cruciatus illos toleranter ac placidè perpessus, negat, se quicquam eorū, quæ proposuerant, facturum. Isti verò quoniam arbitrabantur eum præ inopia tantam pecuniæ vim non posse numerare, dimi-

dimi-

THEODOR. HISTOR.

dimidiam summam ei condonare, iubereque reliquam dissoluere. Ille suspensus in sublimi, & stylis confossus, à vespis & apibus ambesus, non modo nullam dedit doloris significationem, verum etiam impios lepide irrisit, dixitque eos abiectos esse, & humi reperere, se autem erectum & in sublimi positum. Ad extremum illi exiguam pecuniæ portionem petere. Quibus ille, perinde impium esse obolum in impium opus impendere, atque summam pecuniæ vniuersam. Proinde sic tandem euiti, eum dimittunt, cum eius admirati fortitudinem & constantiam, tum mutata sententia, ad rationem vitæ penitus cõtrariam traducti: siquidẽ ex eius ore verã pietatẽ postea didicerunt,

Quas aduersus Christianos leges tulert.

CAP. VII.

Alia præterea infinita maleficia, illo tempore, terra marique ab impiis contra pios fuere commissa. Etenim deo infestus tyrannus Iulianus de reliquo leges aduersus verum dei cultum aperte promulgare cœpit. Ac primum vetuit, ne Galilæi (sic enim fidei seruatoris nostri cõsecratos nuncupabat) poeticam, rhetoricam, aut philosophiam discerent. Nam nostris ipsorum, inquit, pennis, vt est in prouerbio, percellimur: Siquidẽ nostrorũ scriptorũ præsiidiis muniti, contra nos bellũ suscipiunt. Postea etiam aliã tulit legẽ, qua mandauit, vt omnes Galilæi, id est Christiani, è militia pellerentur.

De sancti Athanasii relegatione & fuga.

CAP. VIII.

PER idem tẽpus Athanasius, athleta veritatis in omnĩ certaminum genere exercitatus, in aliud rursus discrimen adducitur. Nã dæmones eius, tũ in concionãdo, tum in præcãdo, vim non ferentes, suos ministros ad eum conuiciis lacerandũ armant. Qui vt alias multas voces, dũ ab impietatis patrono contendebant, vt Athanasium in exilium eiiceret, sic hanc apposuerunt, si Athanasius Alexandria maneat, neminem gentilem mansurum. Eum enim omnes ad suũ cœtũ suauũ adducturũ. Cui postulatiõni assensus

senſus Iulianus, dedit mandatum, vt Athanaſius nō patria ſolum, verum etiam vita ſpoliaretur. Cum autem diſcipuli eius ei metuerent, eum prædixiſſe fertur, tumultum eū breui compreſſum fore. Nam nubem appellauit, quæ celertime diſſiparetur. Verū tamen vbi intellexit quosdam ad ſe cōquirendum miſſos, ſe clam inde ſubduxit, & reperto ad ripam fluminis nauigio, recta in Thebaidē traiecit. Qui autē iuſſus erat, vt eum occideret, factus de eius fuga certior, quantum poteſt, perſequitur. Ac cum quidam ex familiaribus Athanaſij anteuertiſſet, diceretque hominem eū prope perſequi, nonnulli, qui comitabantur Athanaſium, orabant, vt de via in ſolitudinem deſlecteret. At ipſe dat mādātum gubernatori, vt nauigium verſus Alexandriam dirigat. Sic igitur illis ei, qui perſequebatur, obuiam factis, venit homo ille, qui mandatum de Athanaſio interficiēdo acceperat, ſciſcitaturq; quantum inde abeſſet Athanaſius: Cui Athanaſius reſpondet, eum non longe abeſſe, ſicque dimittit: ipſe autem redit Alexandriam, atque reliquo tēpore, quo vixit Iulianus, ibi delituit.

De Apolline Daphnæo, & ſancto Babyla.

CAP. IX.

Iulianus, cum in animo haberet, bellum contra Perſas gerere, ad omnia oracula, quæ erant intra fines imperii Romani, conſulenda homines è ſuis ſumma beneuolentia ſibi coniunctos miſit. Ille ipſe verò ſupplex orat Apollinē Daphnæum, vti quæ ſibi eſſent euētura, oſtenderet. Reſpondet Apollo mortuos quosdam in proximo humatos impedimento eſſe quo minus daret vaticinia. Eos igitur primū inde transferendos eſſe: deinde, quid futurum ſit ſe prædicturum pollicetur. Nam ſe, niſi purgato luco, nihil poſſe dicere. Eodem tempore in eo loco reliquæ inuicti martyris Babylæ & adoleſcentum, qui vna cum eo pro fide decertarant, repositæ iacuerunt. Atque falſus vates apertè monſtrauit ſe gratia illius martyris à conſuetis & cōmentitiis oraculis edēdis prohibētū. Quod vbi intellexit Iulianus (nō enim ignarus fuit virtutis, quæ in veteri pietate martyri reſidebat) nullū quidē corp⁹ mortuū inde deportandū curauit

curauit

THEODOR. HISTOR.

curauit, sed imperauit Christianis, vt reliquias duntaxat in uictorum martyrum ex eo loco trāsferrent. Qui ad lucum Iubentibus animis profecti, loculum in bigis collocant, omnesque ad vnum antecedentes saltare, psalmosque Dauidicos canere cœperunt: & inter singula versuum membra hæc verba interponere: Confundantur omnes qui oderāt sculptilia. Nam martyris translatione dæmonem euictum existimarunt.

De Theodoro confessore. CAP. X.

Iulianus autem dedecoris notā ex ea re sibi iniustam non terens, postridie eius diei principes illius solemnem pompæ comprehendi iubet. Salustius, qui tum præfectus erat, impietati deditus, tametsi tyranno persuadere conatur, ne Christianis gloriæ appetentibus illud præstet, quod episcopis in optatis sit, tamen cū videret eum minime posse suam iram cohibere, primum adolescentem quendam diuino amore inflammatum, qui in foro forte ambulabat, arripi: deinde in patibulo palam suspendi: tū loris eorum lacerari, lateraque testis acutis perfodi iubet. Quo cruciatus genere eum à primo diluculo ad vespertinum vsque torquere non destitit. Postea catenis ferreis vinctum in custodia asseruari imperat. Postridie mane de his rebus certiorum facit Iulianum, adolescentis fortitudinem exponit, talibus factis & se profligatos fore, & Christianorum gloriam multo fieri illustriorem ait. Qua ratione adductus deo odiosus tyrannus, alios deinceps tormentis affligi non permisit, imò vero etiam Theodorum (hoc enim adolescenti illi, & generoso veritatis athletæ nomen fuit) carcere liberari iubet. Qui rogatus à quibusdam, ecquid doloris, acerba illa & crudelia tormenta passus, sensisset, respondet se initio aliquantum doloris sensisse: at postea ei apparuisse quendam, qui linteo molli & frigido faciem sudore manantem continenter tergebat, iubebatque bono animo esse. Et propterea cum carnifices ab eo cruciando cessaret, se non voluptatem, sed afflictationem ideo sensisse, quod is, qui eius leuasset cruciatum vnà discesserat. Itaque dæmon ille falsus vates, tum martyris auxilium gloriam, tum sua mendacia patefecit. Nam fulmē de cælo delapsum, vniuersum incen-

incendit delubrū, & ipsam Apollinis statuam in cineres redegit: quæ intus lignea quidē erat, sed extrā auro obducta. Quia re cognita, Iulianus auunculus Iuliani, orientis præfectus, prope Daphnen contendit, quò deo, quem colebat, maturè subsidio veniret. Sed ubi vidit eū, qui nomine dūtaxat deus erat, in cineres redactū, verberibus cedit ædituos: suspicatur tamē delubrum ab aliquo Christiano incensum fuisse. Aeditui etiam dum vapulabant, nihil falsi dicere voluerunt, sed incendium dixerunt non humi habuisse initium, sed cœlitus demissum esse. Et rustici quidam, qui in proximo habitabant, eò aduentantes, fulmen se vidisse è cœlo delatum affirmarunt.

Quomodo vasa sacra confiscauerit.

CAP. XI.

Verum impii Gentiles, quanquā hæc ita accidisse pro certo cognoscebant, tamen contra Deum vniuersarum rerum moderatorem se armare cœperunt. Tyrannus item sacra vasa in ærarium regium inferri, & portas Ecclesiæ, quam Constantinus ædificarat, obserari mādāt, quo nullus aditus illis, qui in eo conuentus agere solent, omnino pateret. Hanc Ecclesiam id temporis occupabant Ariani. In sacrosanctum autem templum ad vasa sacra auferenda simul ingrediuntur, Iulianus præfectus Orientis, Felix regij thesauri Quæstor, & Elpidius priuatæ pecuniæ & facultatum imperatoris procurator, quem Romani comitem Priuatum appellare consueuerunt. Felicem verò & Elpidium, cū essent Christiani, quò impio imperatori gratificarentur, à vera religione ac pietate descivisse ferunt. Iulianus autem, cum esset in templo, aduersus sacrā mensam minxisse dicitur: atque Euzoio eum prohibere conanti colaphum infregisse, dixisseque res Christianorum diuina cura ac providentia prorsus destitutas esse. Felix sacrorum vasa forum magnificentiam conspicatus (Constantinus enim & Constantius splendidè & amplè ea conficienda curauerant) ecce, inquit, quam sumptuosis vasis filio Mariæ ministratur.

KK

Quas

THEODOR. HISTOR.

Quas impietatis suæ pœnas dederit, tum Iulianus Imperatoris auunculus, tum impij item aliij. CAP. XII.

Sed isti tyranni pro his impiis & insanis facinoribus nõ diu pòst pœnas perfoluerūt . Nam Iulianus confestim in grauem morbum delapsus, visceribus putredine exesis, interiit: atque stercus non amplius per partes illas corporis, per quas naturaliter egeri solet, emisit, sed sceleratū eius os, instrumentum blasphemix, partis illius ad stercus eijciendum natæ, locum obtinuit . Ferunt eius vxorem, mulierem ob fidei præstantiam egregie nobilitatam, hæc ad maritum dixisse: Debes merito, mi vir, Christum seruatore laude prædicare, quod tibi hac castigatione suam potentiam ostenderit. Nam quem oppugnasses plane te præterijisset, nisi consueta sua lenitate vsus, has plagas diuinitus tibi inflixisset . Miser igitur partim cõiugis oratione, partim cruciatu sibi imposito morbi causam perspicies, orat imperatorem, vt ecclesiam his quibus erat ablata, redderet . Sed neque ei hoc persuasit, & ipse extemplo migravit è vita . Felix autem de repente flagello etiam cœlitus impacto oppressus, sanguinem dies noctesq; ex ore fudit: quippe sanguis ex omnibus vndiq; corporis vt ita dicam vasis, quibus continebatur, ad eam partem confluit . Itaque vniuerso eius sanguine ad hunc modum exhausto, statim extinctus est, & æternæ morti traditus. Has quidem pœnas isti pro sua impietate dederunt.

De filio sacerdotis. CAP XIII.

Per id temporis, adolescens quidam, filius sacerdotis, in impia educatus religione, se in numerum piorum aggregauit . Nam mulier quædam illustris ob pietatem, & diaconatus munere dignata, matri huius adolescentis per familiaris, eum cum matrem aduentantē (adhuc quidem valde adolescēs erat) forte salutauit, magnopere est eū ad veram pietatem cohortata. Mortua verò matre, venit ad
eam

eam adolescens, & consuetam ab ea disciplinam perdiscit. Atque firmè in animo defigens eius consilia, percontatur magistram, quæ via possit superstitionem patris deuitare, & veritatis, quam illa prædicabat, compotem fieri. Cui illa, oportet, inquit, patrem deserere, & illi tum & illius fabricatorem præponere: & alteram petere ciuitatem, in qua potes latitare, & impii tyranni manus effugere: pollicebaturque se ei rei prospecturam. Tum adolescens, at, inquit, deinceps veniam ad te, & tibi meam animam committam.

Paucis interpositis diebus, Iulianus Daphnen contendit, publicum epulum celebraturus: Cunque eo vnà proficitur sacerdos, adolescentis pater, qui Imperatorem comitari consueuerat. Adolescens erat cum patre, & frater vnà. Isti nanque in cibo Imperatoris aqua lustrali expiando ædituorum munere fungebantur. Septem dies festum Daphne agi solet. Primo die adolescens, vbi toro astans Imperatoris, obsonia aqua lustrali expiauerat, consuetoque scelere polluerat, curriculo currit Antiochiam, & ad eximiam illam mulierem recta profectus, ego, inquit, venio ad te, vti à me promissum est. Tu ergo salutem tam corporis, quam animæ consulito, promissumque præstato. Quamobrem illa surgens extemplo, adolescentem deducit ad Meletium: qui eum in superiore parte ædium, in quibus habitabat, commorari iussit.

Pater autem quærere adolescentem, perlustrare vndique Daphnen, atque ad urbem contendens, circuire plateas, & angiportus, circūferre in omnes partes oculos non cessat. Quod quidem fecit, magno illius inueniendi desiderio incensus. Vbi ventum est ad eum locum, in quo erant ædes Meletij, oculis sublatis, videt eum ex tabulato despicientem: ad quem accurrens, inde abstraxit abduxitque. Atque ei domum reducto, primum permulta inflixit verbera: deinde verucula candentia manibus, pedibus, & dorso impegit: postremo conclusit in cubiculo, ostio foris obserato, ipseque Daphnen reuertit.

Ista ille ipse cum ætate iam admodum exacta erat, mihi narravit: addiditque etiam, se numine afflatum, & diuina repletum gratia, omnia patris simulachra confregisse, eorumque irrisisse imbecillitatem.

κ κ 2

Postea

THEODOR. HISTOR.

Postea verò complexum animo facinus, quod consciuerat, cœpit patris aduentum pertimescere, orasseq; Christû dominum, vt ipsi ferret auxilium, seras perrumperet, & ostia patefaceret. Nam tua causa, inquit, hæc & perpeffus sum, & admisi. Quæ cum dixisset, excidisse seras, & ostia aperta esse: Inde igitur recurrisse ad magistram: quæ eum veste induit muliebri, & postquã in camera collocasset, iterum ad Meletium deduxit. Meletium verò Cyrillo, qui tum Hierosolymorum fuit Episcopus, ipsum cõmississe, & ita noctu iuisse in Palæstinam. Post mortem autè Iuliani iste adolescens patrem ad veram traduxit religionem. Etenim cum istud, tum alia nonnulla nobis ipse narravit. Quare isti hoc modo ad Dei cognitionem adducti, verã salutẽ consecuti sunt.

De Iuuentino & Maximiano Romanis.

CAP. XIII.

Iulianus verò liberius, imò verò impudentius aduersus verû Dei cultû arma ferre: & quanq̃ personã induebat modestig, tamẽ retia parare, atq; tẽdere plagas cœpit, quæ homines errore deceptos in impietatis perniciem inducerent. Nam primum fontes, tum qui in vrbe erant, tum qui Daphne, sceleratis victimis contaminare, quò singuli, qui aquam gustarent, tetra nequitia labe inficerentur. Deinde quæ in foro exponebantur, eadem sceleris macula inquinare. Nam panes, carnes, fructus, olera, & alia omnia esculentã aqua lustrali aspergebãtur. Quæ cum viderent Christiani, & si non poterant non gemere, lamentari, & scelera illa impensẽ detestari, tamen eisdem vescuntur, legi apostoli obsecuti ita iubenti: Quicquid in macello venditur, comedite, nihil diiudicantes propter conscientia. At duo tamen viri re militari præstantes (erant nanq; scutati milites, & satellites imperatoris) in quodam conuiuio acerbius & maiore cum animorum ardore horrenda illa scelera deplorant, verbisque trium puerorum planè admirabilium, qui Babyloni olim se tam præclarè gesserant, vtuntur: Nã, inquit: Tradidisti nos regi iniquo, qui te deseruit supra, omnes gentes terræ. Quæ verba vnus ex conuiuarum numero indicauit Imperatori. Ille confestim optimos illos viros

1. Co. 10.

Danic. 3.

viros ad se adduci iubet: percūctatur, quid dixerint. Illi tum occasionem ex imperatoris rogato sibi oblatam arbitrati liberè, quid sentirent eloquendi, insigni quodam zelo incitati, dixerūt ista: Nos in vera educati religione, ò imperator, & legibus in primis præclaris, quas Constantinus & eius filij tulerunt obsecuti, non possumus non grauer & acerbè iā lamentari, cū videamus omnia impio scelere referta, & tum esculenta, tum poculenta nefandis & execrabilibus victimis contaminata. Ista nos & domi ingentem vim lachrymarum profundere, & corā te iam flebiliter cōqueri coegerunt. Ista solum in tuo imperio nos malè habent. Quæ cum audiuiisset mansuetissimus ille scilicet, & sapientiæ studio deditissimus (ita enim à sui similibus appellabatur) exiit personam modestiæ, & se impium impietatis scelestū prodidit, iussitq; graues & acerbæ plagas illis imponi, atq; sic hac vita priuauit, imò verò iniquo illo & calamitoso tempore eripuit, & coronas victoriæ eis conciliauit. Causam autem cur eos supplicio affecisset, non in veram pietatem, pro qua erant è medio sublati, sed in petulantiam, transtulit. Siquidè eos propterea multatos dixit, quòd ipsum contumeliis vexarant. Atque ista idcirco diuulgari mandauit, quòd veritatis athleticis & nomen martyrum, & honorem inuideret. Istorum alter Iuuentinus, Maximinianus alter appellatus est. Istos Antiochia velut strenuos pietatis athletas venerata, magnifico tumulo mandauit, & ad hodiernum vsq; diem quotannis festo publico eos honorifice celebrat.

*Vide hō-
mil. Chrī-
festo. de
his mar-
tyr.*

*De Valentiniano, qui postea
imperio potitus est.*

CAP. XV.

Alii præterea, qui in altis honoris gradibus collocati erant, simili in Iulianum loquendi libertate vsi, similes quoque victoriæ coronas consecuti sunt. Etenim Valentinianus, qui post obtinebat imperium, id temporis militum hastatorum in palatio merentium tribunus, singulare studium, quo erga pietatis defensionem flagrabat,

к к 3

manifestò

THEODOR. HISTOR.

manifestò declaravit . Nam cum amens ille ac stupidus tyrannus Iulianus in fanum fortunæ choreas ducens ingrederetur, & æditui vtrinque ad ianuas confisterent, vti introeuntes, aqua lustrali, vt ipsi opinabantur, expiarent, tribunus Valentinianus, imperatorem præcedens, qui huius rei gratia vtrunque imperium consecutus est, vbi videt guttam aquæ suæ læuæ aspersam, pugnis cædit ædituum, seque inde non expiatum, sed turpi labe pollutum ait . Quod factum execrabilis tyrannus conspicatus, eum ad castellum in solitudine situm relegauit, ibique vitam degere iussit. At Valentinianus, anno & paucis mensibus interiectis, imperium tanquam mercedem suæ confessionis obtinet. Nā Deus, iustus iudex, pietatis studiosos non in illa vita beata solum honore & gloria afficit, verum etiam spem de præclaris illis præclarorum laborum remunerationibus, quæ in cælo expectantur, conceptam, etiam donis in hac vita suppeditatis planè confirmat . Erat porrò alia machina ad pietatem oppugnandam à tyranno excogitata . Nam cum aurum, vt vetus mos ferebat, militum ordinibus distribueret, primum ipse solio regali confedit, propeque locari iussit aram plenam carbonum, & thus in quadam mensa poni, Deinde mandatum dedit, vt singuli, qui aurum essent accepturi, primum thus iniicerét aræ, tū ab ipsius dextera aurum sumerent . Istum erroris laqueum plurimi ignorabant penitus : at qui antè, quis nam esset, didicissent, morbo simulato, ne illo irretirétur, effugiebant . Nonnulli pecuniæ inducti cupiditate, suam neglexerunt salutem: alij metu fracti, veram pietatem prodiderunt.

De Confessoribus aliis .

CAP. XVI.

Post istam perniciosam pecuniæ distributionem, nonnulli, qui aurum acceperant, in conuiuio quodam fortè vnà epulantur . Quorum vnus, sumpto in manum poculo, non antè bibebat, quàm salutare crucis signū adhibuisset . Atque cum quidam è conuiujs eum increparet, diceretque illud rei paulò antè ab eo gestæ profus repugnare,

nare, sciscitatur quid sit quod in factis suis repugnantiam habere asserat. Ille tū arę, thuris, & negatę fidei eū in memoriā redigit: aitque ista confessioni Christianę prorsus aduersari. Quibus auditis cōplures ex conuiuiis flebiliter eiulare, lamentis se dedere, & capillū lacerare cōeperunt: surgentesque de conuiuio, per forum cursitare, se Christianos esse clara voce profiteri, imperatoris artibus impulsos esse in fraudem, palinodiam canere, & cladem inscitia fortē acceptam, pugna renouata sarcire velle. Cum eiusmodi querela & clamore contendunt ad regiam: contra tyranni fallacias vociferantur: postulant in ignem coniici, vti igne inquinati, igne denuo expientur. Hęc & alia his similia locuti, scelerati tyranni animum ad insaniam adegerunt. Itaque primum capita ceruicibus abscindi iubet. Quos ad supplicium extra urbem subeundum abductos permagna populi multitudo secuta est: quę quidē & magnitudinem animorum, & loquendi in pietate tuenda libertatem, quę in illis elucebat, suspexit atque admirata est. Vbi autem ventum est ad locum, in quo malefici puniri solent, qui erat inter eos natu maximus, orat carnificem, vt primum minimum natu securi percutiat, ne ille aliorum cædem intuens, præ timiditate succumbat. At simul vt iste humi posuerat genua, & carnifex ensē vagina eduxerat, nuntius quidam accurrit illis veniam indicaturus, qui cum longo interuallo à loco abesset, clamore vultu cædem fieri. Tum ille natu minimus molestē ferens se à cæde liberatum, Romanus, inquit (sic enim vocabatur) nequaquam dignus erat, qui martir Christi appellaretur. Atqui malitiosus ille tyrannus tametsi cædem athleticis illis inferri idcirco prohibuit, quod inuidia inflammatus, illos voluit martyrii gloria priuare, tamen non sinit eos suas ipsorum incolere ciuitates, sed ad extremas imperii Romani oras relegauit.

THEODOR. HISTOR.

De Artemio duce & Publia diaconissa, & diuina eius in loquendo libertate, & Iudæis templum ædificare conantibus, & inflictis illis diuinitus plagis. CAP. XVII.

Idem porro tyrannus Artemium militum in Aegypto merentium ducem, propterea quòd cum illum magistratum Constantii temporibus nactus, plurima simulachra còfrugerat, non solum exiit bonis, verum etiam obtruncavit. Hæc sunt mansuetissimi illius & iræ temperantissimi (ab impiis enim his nominibus appellatur) egregia facinora. Hoc loco præterea historiam de fœmina quadam præstantissima planè memorabilem narrabo. Nam fœminæ etiam diuino pietatis amore ac studio armatæ, huius tyranni rabiem prorsus contempserunt. Publia fœmina illis temporibus nobilissima, & propter virtutis suæ præstantiam plurimorum celebrata sermonibus, matrimonii iugo aliquamdiu copulata, fructum deo, dignum sanè admiratione obtulit. Nam Ioannes, qui longè tempore presbyteris Antiochiæ præfuit, & sæpe ad primatum apostolicum suffragiis delectus, semper illum honoris gradum recusauit, ex eius ventre, tanquam ex admitabili solo editus est. Hæc mulier chorum virginum perpetuam castimoniam professarum secum habens, deum omnium opificem ac seruatorem hymnis assiduè celebrare solet. Ac cum imperator illac prætergrederetur, virgines inter se multo clariore voce canunt, ratæ illum còsceleratum tyrannū còtemnendum esse, & omnium irrisione ludendum. Canebant autem illos potissimum psalmos, quibus debilitas simulachrorum scitè deridetur, & cum Dauide dicebant: Simulachra gentium, argentum & aurum opera manuum hominum. Ac postq̄ versus, qui illa sensus omnis expertia esse pronūciant, recitauerāt, istū adiungebāt: Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes qui còfidunt in eis. His Iulianus cū maxima animi ægritudine auditis, iussit vt eo prætergrederente conticesserēt. At Publia eius leges paruo estimās, maiore cum alacritate chorum virginum in vnum coegit, & illo prætereunte denuo cātare mandauit: Exurgat deus, & dissipentur inimici eius.

Itaque

Psal. 113.

Psal. 7.

Itaque tyrannus grauius commotus, iubet magistrum chori ad se adduci: quam cum animum propter ætatem ingrauescentem cum primis venerandam cerneret, tamen neque canicie corporis ad misericordiam illius capiendam, neque animi virtute ad honorem ei tribuendum inducitur, sed satelliti cuidam dat mandatum, ut utramque malam verberet, & genas cruentet manibus. Illa hanc contumeliam pro summo honore ducens, domum reuertitur, & tyrannum, ut solebat, spiritualibus cantilenis perstringit: non aliter quam ipse cantilenarum scriptor, & magister Dauid, qui malignum spiritum, quo Saul agitabatur, compressit. Etenim iste tyrannus, ubi sceleratos demones sibi familiares reddiderat, *1. Reg. 16* Corybantum more furere, & contra verum dei cultum rabiem exercere non destitit. Nam ea ratione adductus, Iudæos contra verè Christianos armauit. Ac primum eos in vnum coactos interrogat, quid sit causa, cur cum lex hostias immolare præcipiat, illi non immolent. Atque ut primum responderant, vnum locum ad cultum præscriptum esse, illico ipse dei hostis Iulianus, iubet templum dirutum de integro extrui: qui dum existimabat (quæ eius fuit inscitia) prædictionem domini se posse eludere, eius veritatem magis confirmauit. Quæ verba cum Iudæi cupidè audiuisent, omnibus suis tribulibus per totum orbem terrarum dispersis mandata eius significarunt. Qui eò vndique confluentes, tum pecuniam, tum propensum studium ad templi ædificationem conferunt. Ad quod quidem opus tyrannus ipse, qui mandatum dederat, quàm plurima suppeditat, non magnificentia suæ declaranda, sed oppugnanda veritatis cupiditate inflammatus. Mittit etiam vnâ cum illis præfectum operis, idoneum sane impiorum mandatorum administrum. Ferunt autem Iudæos ligones ex materia argentea, palas etiam & sportas confecisse, Ac cum fodere inciperent, & aggerè exportare, tametsi multa milia hominum in hoc opere faciendo interdiu laborem suum collocabant, tamen noctu aggerè sua sponte in fossam denuo translatum fuisse. Diruisse præterea veteris edificiæ reliquias, dum in spem veniunt omnia de integro construendi. Verùm postquam infinitos gypsi & calcis modios in vnum congefferant, ex improviso ventos vehementes cœpisse spirare, turbines ingruere,

THEODOR. HISTOR.

tempestates ac procellæ oriri, qui totam illam materi-
am penitus dissipauerunt. Ac cum pergerent porro insa-
nire, nec diuinæ benignitatis indulgentia sapere vellent,
primum terræ motum maximum factum esse, & eos qui di-
uinis Christi mysteriis minimè initiati erant, supra mo-
dum obstupescisse. Sed vbi metum deposuerant, ex de-
fossis fundamentis erupisse ignem, combustisse fosso-
rum quàm plurimos, alios in fugam vertisse. Noctu i-
tem permultis in porticu quodam vicino dormientibus,
subito ædificium cum tecto dissectum esse, oppressisseque
omnes, qui ibi se quieti dederant. Eadem quoque nocte,
& postridie rursus, fulgentem crucis salutaris formam in
cælo visam esse, ipsaque Iudæorum vestimenta crucis figu-
ris, non fulgentibus illis quidem, sed ex nigro colore
confectis signata. Quas res, illos dei aduersarios conspicu-
tos, & plagas cælitus inflictas admodum veritos, aufugisse
inde, & rectà domum se recepisse, plane confessos esse eum
verè deum, quem maiores sui cruci affixissent. Quæ tam-
etsi ad aures Iuliani permanabant (in omnium namque ore
versabantur) tamen illius cor non aliter atque Pharaonis
olim, profus occaluit.

*De expeditione eius contra Persas, & oris in lo-
quendo libertate nobilis ciuis Beræensis, & pe-
dagogi prædictione. CAP. XVIII.*

POstea verò quàm Persæ de morte Constantii facti cer-
tiores, animos collegerant, & bello ante denunciato,
in fines Romanorum inuadebant, visum est Iuliano,
quanquam propugnatore Deo carebat, exercitum cogere.
Sed ante quàm arma sumeret, misit nuncios ad Delphos, ad
Delum ac Dodonem, ad alia deniq; oraculorum loca scif-
citatum vates, vtrum bellum ei gerendum sit. Illi autem
bellum suscipere iubent, pollicenturq; victoriam. Vnum ve-
rò ex oraculis, quo eorum mendacia perspicuè coarguan-
tur, hoc loco citabo: quod ita se habet.

Ibimus in Tharem Superi, victoria certa est.

Mars ego ductor ero, diuum inuictissimus armis.

Quemadmodum hi, qui Apollinem deum disertum, &
Musa-

Mufarum principem vocant, ridiculos istorum carminum numeros lepidè irrideant licet : Sic ego comperto huius dei mendacio, vicem Iuliani in errorem inducti meritò deplorare possum. Iste deus Tigrim Therem fluuium nuncupauit, propterea quòd est *Δηρίον* id est, bestia eodem nomine appellata. Hic fluuius è montibus Armeniæ erumpens, labitur per Assyriam, & tandem in sinum Persicum influit. His igitur oraculis deceptus miser, & somniabat victoriã, & post bellum Persicum Galilæos adoriri cogitabat. Nam Christianos vocauit Galilæos, ratus quidem ex eo nomine notam ignominia illis impressurum. At debuerat, præsertim cum esset in literis educatus, secum considerasse, nominis mutatione ad alicuius famã lædendam momētum habere planè minimū. Nam neque Socrati, si Critias nominatus fuisset, neq; Pythagoræ, si Phalaris, labes vlla ex nominum mutatione aspersa fuisset infamiæ, neque Nereus, si Therfites vocatus, pulchritudinem sibi datam à natura amisisset. Sed istorum nihil Iulianus, tametsi eorum cognitionem accuratè tenebat, mente complexus est, Sed putauit ex nomine haudquaquam nobis conueniente, nostram se posse existimationem violare. Atque oraculorum commentis fidem adiungens, minabatur se in ecclesiis Christianorum lasciuae deę simulachrum collocaturum. Etsi cum his minis proficiscebatur, tamen Berceæ ab vno viro deuictus est. Is tametsi ob alias res illustris fuit (quippe in Berceensi repperenda principem locum obtinuit) tamen singularis pietatis amor quo flagrabat, eum multo reddidit illustriorem. Nam cum ad impietatem id temporis regnantem filium delapsum cerneret, expulit domo, & palam abdicauit. Qui ad imperatorem in diuersorio vrbi vicino commorantem accedens, ei tum quid ipse sentiret, tum quo pacto pater ipsum abdicasset, exponit. Tyrannus autem iubet adolescentem animo esse tranquillo, pollicitus se eum in gratiam cum patre reducturum. Itaque vbi venit Berceam, principes viros ciuitatis vocat ad conuiuium: in quorum numero erat adolescentis pater. Quem cum filio suæ ipsius accumbere mensæ imperat, atque circiter medium epulum sic patrem adolescentis alloquitur. Est iniquum planè, mea quidem
senten-

THEODOR. HISTOR.

sententia alicuius animum, qui ad alteram religionem deflexerit, vi cogere, & inuitum ad cōtrariam traducere. Qua propter ne cogas filium etiam nolentem tuæ assentiri opinioni, quandoquidem neq; ego tibi vim affero, licet perfacile te possim compellere, uti meæ sententiæ obsequaris. Tum pater adolescentis fide in deum animum exacués, de istocchine, inquit, scelerato, o imperator, verba facis, qui & deo odiosus est, & mendacium veritati antepōnit? Rursus Iulianus personam induens māsuetudinis, heus tu, inquit, desine maledicere. Atq; ore ad adolescentem conuerso, mihi inquit, tuæ res curæ erunt, quandoquidem patri, ut istud agat persuadere non queo. Ista quidem narratio nō est frustra à me instituta: quippe ex ea plane ostendere volui, nō modò admirabilem diuini hominis in loquendo libertatē, verum etiam quòd erant quàm plurimi, qui tyranni illius potentiam penitus contemnerent. Etenim Antiochiæ itidem vir quidam facile optimus, qui adolescentibus doctrina instituēdis operam dabat, magnam familiaritatem, utpote re multo literatior, quàm vulgus præceptorum solet, conflauit cum eo, qui id temporis inter doctores primas tenebat, Libanium dico tam crebris sermonibus apud sophistas celebratum. Qui cum impius esset, expectaretq; victoriam, & minas Iuliani ante oculos mentis statueret, à ludimagistro, quò nostræ religioni quasi per iocum irrideret, sciscitatur, quid rerum gerat Fabri filius. Qui diuina completus gratia, prædixit, quod erat paulo post euenturū. Nam huius, inquit vniuersitatis opifex deus, quem tu per risum fabri filium nominas, loculum fabricatur. Neque certe multi dies præterierant, cum nuncius allatus est de scelerati illius morte, qui in loculo reconditus, & ad sepulchrū elatus, se frustra minas iactasse declarauit: ex qua vna re dei gloria fuit magnopere illustrata.

De sancti Iuliani monachi prophetia.

CAP. XIX.

Porro autem Iulianus cognomento Sabba (sic nanque lingua Siriaca vocabatur) cuius vitā in historia nostra, qui Philotheus inscribitur, literis mādauimus, eorū viuendi

tiendi genus, qui sunt expertes corporis, in corpore imitatus, cum esset de Iuliani minis certior factus, longe attentius preces deo omnium moderatori adhibuit. Atque eodem ipso die, quo Iulianus interfectus est, quanquam iter viginti dierum & amplius aberat ab exercitu, eadem eius inter precandum cognouit. Nam ferunt eum dum dominum clementem & benignum supplex oraret, de repente fletum repressisse, & effusum in lætitiā exultasse gaudio, hilariq; vultu cœpisse intueri: qua re voluptas quam capiebat animo, manifestò declarata est, Quem familiares eius cum ita mutatum cernerent, orasse vt causam lætitiæ ipsis indicaret: eum autem respondisse, aprum sylvestrem, hostem vineæ domini, debitas scelerum in Christum admissorum pendisse pœnas, & mortuum iacere, ne amplius Christianis insidias struat. Quibus cognitis, omnes triumphare gaudio, & hymnum, quo deo gratias agerēt, cantare cœperūt. Postea autem facti erant certiores ab illis, qui mortem eius nunciabant, sceleratum illum tyrannum extinctum eadem die ac hora, qua diuinus ille senex Iulianus eum cecidisse & cognouerat & prædixerat.

De Iuliani Imperatoris in Persia cade.

CAP. XX.

Istius tyranni temeritatem mors eius apertissimè declarauit. Nam trāsmisso flumine, quod Romanorum à Persarum diuidit imperium, & exercitu traducto, cōfestim incendit naues, quò milites ad bellum gerendum non persuadendo impelleret, sed necessitate cogeret. Verum optimus quisque dux milites suos animorum alacritate cōplere, & si eos animis cadere fortè viderit, verbis confirmare, & ad spem erigere solet. At iste contrà, nauibus quibus in reditu flumen transfirent, incensis, spem illico salutis præcidit. Quinetiam cum commeatus militibus necessariis vndique conquiri, & ad exercitum comportari debuisset, sapiens iste neque domo secum aduehi iusserat, neque hostium agris depopulatis, satis magnam alimenti copiam illis suppeditauit. Nam relicto solo culto & habitato per incultum

THEODOR. HISTOR.

cultum & desertum copias traduxit. Ibi milites non modo potione & cibo, verum etiã ducibus itineris destituti, atque in loco etiam solitario oberrantes, cœpere tandẽ sui imperatoris inscitiam perspicere. Deinde cum quereretur & ingemiscerent, ex improviso eũ vulneratum offendunt, rabie contra conditorem suum furentem, Martem bellicosum ipsi, vti promiserat, auxilium minime tulisse: Appolinem falsa vaticinatum esse: Iouem denique fulminantem non in suum interfectorem fulmen torsisse. Itaque qui antea minas insolenter iactauerat, iam miserẽ humi proiectus iacuit. Attamen qui debitam illam plagam ei imposuerit, ad hodiernum vsque diem à nemine pro certo cognitum est. Nam alij à quodam sensum oculorum effugiẽte incussam, alij quendam ex Ismaelitis, qui Nomades appellantur, eam inflixisse, alij à milite, qui famis & solitudinis molestias ægrè ferebat, illatam dicunt. Verum siue homo, siue angelus ensẽ in eo infixit, constat sanè eum, qui facinus commisit, diuinæ voluntatis administrum fuisse. Ferunt porro ipsum tyrannum, simul ac plagam acceperat, manum protinus sanguine impleuisse, illumque proiecisse in aerem, ac dixisse: Vicisti Galilæe, & simul tum confessum esse victoriam, & blasphemiam (adeo enim à mente abalienatus erat) in Deum impudenter locutum.

*De prestigijs apud Caras post interitum eius
deprehensis. CAP. XXI.*

Post huius tyranni cædem, fraudulentæ præstigiarum suarum machinæ manifestò deprehensæ sunt. Nam cum stolidus ille per Caras urbem, quæ etiam adhuc multas impietatis reliquias retinet, iter faceret, relicta ad læuam Edeßa, vtpote pietate & vero Dei cultu præclare ornata, ingressus in delubrum, quod apud impios in maximo honore erat, iubet portas, postquam in eo nefanda quædam mysteria cum sceleris sui fociis obiisset, nõ obserari solum, verum etiam obsignari, & milites quosdam eas assidue obseruare, ne quisquam donec ipse reuenteretur, intraret. At postquam nuntiatum erat eum esse mortuum, & pium imperatorem impio successisse, quidam in illud delubrum introeũtes,

introeuntes, admirabilem scilicet huius imperatoris fortitudinem, sapientiam, addo etiam pietatem, perspicuè deprehendunt. Nam vident mulierculam capillo suspensam, manibus extensis, cuius ventre dissecto, sceleratus iste forsitan ex eius iecore diuinavit se victoriam à Persis reportaturum. Atque hoc quidem scelus Caris deprehensum est.

*De capitibus in Antiochiæ palatio inuentis,
& publicis Antiochiæ Choræis ac
tripudiis. CAP. XXII.*

Porrò Antiochiæ dicitur multas capsas in palatio re-
fertas hominum capitibus, multosque puteos cadaue-
ribus humanis repletos. Eiusmodi namque facinora
execrabilium deorum poscebat disciplina. Vrbs verò An-
tiochia, vt primum tyrannum trucidatum intellexit, epula
publica, crebrosque conuentus celebrare: & non in eccle-
siis solum & martyrum monumentis tripudiare, verum
etiam in theatris crucis prædicare victoriam, & tyranni va-
ticia irrisioni & ludibrio habere cœpit. Voces autè An-
tiochenorum contra eum emissas, ponam equidem hoc lo-
co, quò earum memoria possit ad posteritatem remanere.
Nam vno ore conclamarunt omnes, vbi tua ò Maxime, ò
stolide, vaticinia: Vicit Deus & Christus eius. Per id
enim temporis erat vir quidam nomine Maximus, qui ta-
met si philosophum se esse profitebatur, erat tamen reuera
magus, futuraque se posse prædicere iactitabat. Antioche-
nos autem duorum maximorum apostolorum Petri & Pauli
doctrina imbutos, & ardenti amore omnium dominum ac
seruatorem complexos, Iulianum perpetuò, cuius memoria
hominum animis meritò excidere debebat, detestatos esse,
Iulianus ipse locuples testis est: qui ob eam causam librum
aduersum eos edidit, & *μισοπώγωνα*, id est, Barbæ odiū,
inscripsit. Sed cū isto Antiochenorū tripudio pro morte
Iuliani tyranni factò finem huic libro imponam. Nam ne-
fas planè puto impium tyrannum in eundem sermonè cum
pio imperatore concludere.

FINIS TERTII LIBRI.

THEODO-